

Prag 68: Her endte oprøret med tanks i gaderne

Ondrej Neff dækkede på direkte radio i midten af Prag, hvordan sovjet tanks rullede ind i byens gader i 1968 og slog landets særlige form for socialisme ihjel.

INDBLIK

SOLVEIG GRAM JENSEN
Jyllands-Postens korrespondent
solveig.g.jensen@jp.dk

PRAG
Klokken var to om natten, da en kollega ringede. Kort efter var den dengang 23-årige Ondrej Neff afsted i løb mod radioen, hvor han arbejdede. Fra himlen over ham kunne han høre de sovjetiske Antonov-fly. De var ladet med panservogne og havde kurs mod lufthavnen i Prag.

Den 21. august 1968 var kun få timer gammel, da Tjekkoslovakiet blev invaderet af op mod en halv mio. soldater fra Sovjetunionen, DDR, Polen, Ungarn og Bulgarien.

Ondrej Neffs liv stod – ligesom det var tilfældet for tusinder af hans landsmænd – til

at blive radikalt forandret. Allerede ved 10-tiden dagen efter kom tanksene rullende. Siden fyldte skyderierne gaderne.

Radiojournalisterne kunne se det hele fra studiet på anden etage, hvor de sendte live om alt, der skete.

Invasjonen var nøje planlagt, forklarer Neff, der i dag er 73 år og forfatter, mens han drikker sig en cola på en café lidt uden for Prag. F.eks. var der folk på den tjekkoslovakiske side, som hjalp de invaderende tropper og ødelagde væsentlige dele af radiostationens sendeudstyr. Men det fikse stationens teknikere hurtigt, og snart var de i luften igen med udsendelser.

Det var nu kun en stakket frist. Vinduerne i bygningen blev hurtigt skudt i stykker. Loftet blev også hurtigt mærket af kuglerne. Ingen fra Neffs hold på radioen blev dræbt eller såret. Men de så mange af de dræbte og sårede, som lå rundt omkring på gaderne. I alt blev omtrent 100 – hovedsageligt unge mænd – skudt.

Alligevel var det ikke i sensommeren

1968, at Ondrej Neff blev mest bange:

»Der var en mærkelig eufori, ingen vidste, hvad der kunne ske. Jeg var ikke bange, men det var risikabelt bare at gå på gaden, fordi de blev ved med at skyde op i luften. Når du skyder op i luften, kommer kuglen ned et sted,« lyder det.

Samtidig var det en mærkelig oplevelse for reporterne, forklarer han:

»Når du er journalist, og du dækker en krig eller noget i den retning, kan du selvfølgelig risikere dit liv. Men dit job er uden for. Vi var journalister, men vi dækkede noget, vi selv var en del af. Her kan du ikke være objektiv.«

Kort tid efter invasionen måtte de forlade bygningen:

»Det var simpelt. Der kom en gruppe soldater med maskingeværer. Her var ikke plads til at diskutere,« griner Neff.

Hans latter skyldes også den løsning, de så fandt. For da de havde vandret rundt i Prag et par dage, kom teknikerne i tanke om, at de noget tid forinden havde repara-

ret radioudstyr i en stor villa i hovedstaden. Udstyret tilhørte nogle lokale medlemmer af det italienske kommunistparti, der i al hemmelighed havde sendt radio fra villaen. Alle troede, at udsendelserne blev produceret uden for Tjekkoslovakiets grænser. Det var en oplagt chance for Neff og hans ca. 15 mand store gruppe.

»Vi bankede på og sagde, vi gerne ville sende fra villaen.«

Det fik de lov til. De næste 10-12 dage var der konstant udsendelser. Som regel af 20 minutters varighed. Noget var regulære nyhedsudsendelser om, hvad der skete. Noget var erklæringer fra indbyggerne om opbakning til landets regering.

Talte til en dør

Set fra Moskva var Tjekkoslovakiet gået alt for langt i sine bestræbelser på, med dattidens ord, at skabe en socialisme med et menneskeligt ansigt. F.eks. havde man ophevet censuren i pressen. Og nedsat videnskabelige udvalg, der bl.a. skulle udtænke forslag til reformer for landets økonomi.

Udviklingen skabte bekymring i andre dele af Østblokken. I månederne op til invasionen havde den tjekkoslovakiske regering forsøgt at berolige og forhandle med generalsekretæren i det sovjetiske kommunistparti, Leonid Bresjnev. Men det lykkedes ikke at overbevise ham og resten af Warszawapagt-landene om, at man ikke var i færd med at forberede en kontrarevolution.

Til slut endte det med tanks på gaderne i Prag og andre steder i landet. Både Ondrej Neff og mange andre indbyggere i Prag forsøgte i dagene efter invasionen at forklare situationen til soldaterne. At f.eks. Vesttyskland ikke havde stået klar til at overtage landet.

Soldater promenerer siddende på en tank, der kører rundt i centrum af Prag. I 1968 slog Moskva Foråret i Prag ned ved at sende op mod en halv mio. soldater fra forskellige Warszawa-pagt-lande ind i Tjekkioslovakiet.

ARKIVFOTO: AP

”

Det var risikabelt bare at gå på gaden, fordi de blev ved at skyde op i luften. Når du skyder

op i luften, kommer kuglen ned et sted.

Ondrej Neff, tjekkisk forfatter og journalist, der var til stede under invasionen i Prag i 1968

FORÅRET I PRAG

Startskuddet til Foråret i Prag blev givet under en tjekkoslovakisk konference i 1963, hvor forfatteren Franz Kafka blev diskuteret. Det gav diskussioner om afstanden til magten og bureaukratiet, som også fik indflydelse på politikken.

I 1966 holdt økonomen Ota Sik en tale på det tjekkiske kommunistpartis partidag. Her talte han for indførelse af markedsmechanismer for at genoplive landets ineffektive økonomi.

I 1967 svarede politiet brutalt igen oven på studenterprotester. Presset for politiske reformer voksede.

I januar 1968 blev Alexander Dubcek valgt til formand for kommunistpartiet. Det styrkede den reformvenlige fløj. Få måneder senere blev censuren ophævet. Kommunistpartiet planlagde desuden økonomiske reformer samt genindførelse af ytrings- og forsamlingsfriheden.

De kommende måneder voksede presset fra Moskva. Den 20. august 1968 krydsede de første af omtrent en halv mio. soldater fra Warszawapagt-landene grænsen til Tjekkioslovakiet.

Kilde: Neue Zürcher Zeitung

50 ÅR EFTER

Opgør med forældre, skole og autoriteter. Flowerpower, stoffer og nye kønsidealer. Modstand mod amerikanernes krig i Vietnam. Kamp for sortes borgerrettigheder. I år er det 50 år siden, at et ungdomsoprør ændrede verden og vores måde at leve på.

KORT: RK

Tusinder mistede deres arbejde og sociale liv. Alligevel, fortæller Neff, blev han først for alvor bange i 1991. Det var to år efter Jerntæppets fald. Tjekkerne havde vænnet sig til friheden. Nogenlunde i hvert fald. Sammen med sin familie var han taget på camping tæt på Amsterdam. I den anden ende af pladsen lå en polsk familie.

Undervejs lyttede Ondrej Neff, der igen en periode arbejdede som journalist, til bilradioen. Pludselig spidsede han ører:

I Moskva havde en gruppe medlemmer af den sovjetiske regering forsøgt at begå et kupforsøg imod præsidenten, Mikhail Gorbatsjov. De mente, hans reformprogram gik for langt. Selv om deres telt lå langt væk, kom den polske familie til og lyttede med.

»Sådan havde vi alle antennerne ude,« husker Neff.

Han og familien pakkede straks ned og kørte hjem. Undervejs kredsede hans tanker om, at nu kunne det igen være slut med friheden: »Jeg tænkte: Nå, så fik vi to år.«

Hader russerne

Sådan gik det ikke. Kupforsøget mislykkedes. To år senere blev Tjekkioslovakiet – helt fredeligt – delt i de to lande Tjekkiet og Slovakiet. Og for de, der er født efter 1968, virker begivenhederne langt væk. Faktisk viser en rundspørge, at kun halvdelen af unge mellem 18 og 34 ved, hvad der skete i 1968, fortæller den tjekkiske radiostation C eský rozhlas Radio Praha

Jackym Vopari, 24, som studerer teologi på universitetet i Prag, ved nu godt, hvad der skete i 1968, fortæller han fra receptionen på teologifakultetet, hvor han i sommerferien har taget tjansen som den, der holder styr på nøglerne.

Men: »Det har ikke rigtigt nogen betydning for mig,« erkender han.

Ikke desto mindre er han – og det er han langt fra ene om – påvirket af begivenhederne alligevel:

»Vi hader russerne,« erkender han.

Sådan ser verden ikke ud for Emma Zavodska, 21, som studerer industrielt design på universitetet.

»Jeg lever i min sociale boble, hvor vi er anti-fascister. Vi kan ikke lide, at man tager vores frihed fra os. Derfor mener vi, at denne dato er vigtig at huske hvert år, for vi vil ikke have, at det sker igen,« fortæller hun, der i anledning af dagens Gay Pride har farvet sit hår lyserødt og lilla.

I virkeligheden, forklarer en af Tjekkiets fremmeste eksperter i landets samtidshistorie Oldřich Tu ma, er der formentlig sket så meget siden 1968, at det virker længere væk end det halve århundrede, der reelt er gået:

»Du glemmer aldrig lyden af flyene over Prag og synet af tanks, der ruller ind i gaderne. Men for de unge er det ikke en personlig oplevelse. Alt ændrede sig i 1989. For de unge er 1968 historie.«

Selv var han blot 17 år, da invasionen fandt sted. Og han havde ikke fantasi til at forestille sig, at der ville gå over 20 år mere, før friheden atter ville være inden for rækkevidde.

Er der noget, der forbinder de unge, der gjorde oprør mod autoriteterne i 1968 i Vesten, med det, der skete i Prag?

»Jeg vil mene, at som mennesker kunne de forstå hinanden, men politisk var deres verdener anderledes,« begynder han.

Og fortsætter:

»I Vesten penetrerede 1968'erne etableret. De fik succes. I Tjekkioslovakiet mistede tusinder deres job. Så resultatet af 1968 var meget forskelligt i Vesten og i Tjekkioslovakiet.«

177 migranter strandet på skib

Lampedusa: Italien har bedt EU om at finde lande, der er villige til at tage imod 177 migranter og asylsøgere, som befinder sig på et af den italienske kystvags skibe. Skibet ligger ud for øen Lampedusa, og Italien nægter at tage imod de ombordværende. Indenrigs- og vicepremier-

minister Matteo Salvini har truet med at sende alle 177 til Libyen, som EU ikke betragter som en sikker havn. Det italienske skib "Diciotti", som de 177 befinder sig på, arbejder under EU's grænseagentur, Frontex. Torsdag forsøgte skibet forgæves at sejle de 177 til Malta. /ritzau/AP

Spanske betjente dræbte angriber

Barcelona: En mand gik mandag morgen med en kniv til angreb på betjente på en politistation nær Barcelona. Ifølge nyhedsbureauet AFP blev gerningsmanden efterfølgende dræbt af skud fra politiet. Der er ikke umiddelbart meldinger om, hvorvidt der er betjente, som er kommet til skade. Anonyme kilder blandt spanske antiterrorstyrker siger til nyhedsbureauet AFP, at manden råbte »Allahu akbar«, der betyder "Allah er størst", da han trådte ind på politistationen. Samme kilder oplyser, at manden er en lokal 29-årig algerier. Politiet har angiveligt efterfølgende ransaget mandens hjem. /ritzau/AFP

Skud mod USA's Ankara-ambassade

Tyrkiet: Adskillige skud blev mandag affyret fra en bil mod den amerikanske ambassade i Ankara. Flere vinduer ved en sikkerhedspost blev knust, men ingen kom til skade, rapporterer CNN Türk ifølge nyhedsbureauet Reuters. Ambassaden har været tom

hele ugen på grund af en muslimsk højtid. Det diplomatiske forhold mellem Tyrkiet og USA er anstrengt, fordi Tyrkiet har nægtet af løslade en amerikansk præst, der har været fængslet i forbindelse med et mislykket kupforsøg i juli 2016. /ritzau/

Advokat sår tvivl om undersøgelse

Washington: Det er endnu uklart, om USA's præsident, Donald Trump, kommer til at afgive forklaring for det udvalg, der undersøger en mulig russisk indblanding i valgkampen i 2016. I et interview forsøger Trumps advokat, den tidligere New York-borgmester Rudy Giuliani, at forklare, hvorfor han ikke er meget for at lade Trump afgive forklaring over for den særlige efterforsker, Robert Mueller. Står det til Giuliani, skal præsidenten ikke forklare sig under ed, for han risikerer at »gå i en fælde og begå mened«. Giuliani afviser dog, at Trump har noget at frygte, så længe han optræder åbent og ærligt. /ritzau/AP

Personer, der som børn er blevet seksuelt misbrugt i den katolske kirke, er i lang tid blevet ignoreret, gemt væk eller bragt til tavshed, erkender **pave Frans** mandag med henvisning til

en række sager i USA. Det skriver Reuters. I en udtalelse om seksuelt misbrug af børn i den katolske kirke appellerer paven til, at den katolske kirke alle steder gør en indsats for at erkende fortidens overgreb. Ifølge nyhedsbureauet AP beder paven om tilgivelse hos ofrene. /ritzau/

Kram og tårer på tværs af grænsen

Nordkorea: Familier, der siden 1950 har været fanget på hver sin side af grænsen mellem Nord- og Sydkorea, fik mandag en sjælden chance for at mødes og udveksle kram og historier. Dusinvis af ældre sydkoreanere, der er blevet udvalgt, kørte over grænsen til et møde med deres nordkoreanske familie. Ingen af dem havde set hinanden, siden krigen brød ud. Billeder fra møderne viser tydeligt rørte koreanere, der udveksler kram og tårer ved synet af deres familiemedlemmer. Møderne er en del af en tradition, som er opstået ved årtusindskiftet. Her har 20.000 koreanere over 20 forskellige bølger af møder fået lov at møde deres familie på den anden side af grænsen. Sydkoreanske myndigheder anslår, at der findes op til 700.000 sydkoreanere med nære familiemedlemmer i Nordkorea. /ritzau/